

Strategisk teoribidrag till förståelse av svensk säkerhets- och försvarspolitik

Jörgen Axelsson, Karl Sörenson & Jan Ångström

Deterrence and the Added Value of Strategic Theory in Understanding Swedish Security and Defence Policies

What is the added value of strategic theory in the understanding of Swedish security and defence policies? By introducing a series of concepts that identify policies that are pursued in both peace and war such as escalation, deterrence, and weapons acquisition, we argue that strategic concepts contribute to the analysis of Swedish security policy mainly by highlighting forms of policy that do not conceptually rest upon the dichotomy of war and peace. Differently from mainstream scholarly analysis that treats deterrence as one, uniform concept, we differentiate between four different logics of deterrence. Using this conceptual tool, we analyse Swedish policies in the 1950s and 2010s and discover that although Sweden pursued deterrence during both these periods, her policies depend on a different logic. By comparison, 1950s Sweden is understood to pursue deterrence understood as a wall, while 2010s Sweden understands the term in terms of a shield.

1. Inledning: Avskräckning som typexempel av politik

En blå liksidig, stående triangel med en orange kvadrat som bakgrund. Så enkel är symbolen för skyddsrum som återfinns på många av de hyreshus, skolor och andra offentliga byggnader som byggdes i Sverige under det kalla kriget. Lika vardaglig som symbolen var, lika skrämmande men naturlig upplevdes den och det skydd som den manifesterade. Staten skyddade sina medborgare om kriget skulle komma. Skolbarn övade att evakuera sina klassrum och ta sig till skyddsrummen. På samma sätt som detta signalerade hur staten skyddade sina medborgare så var det tydligt i vilken utsträckning som kriget, och förberedelser för kriget, genomsyrade samhället. I princip hela den manliga delen av befolkningen gjorde värnplikt och därutöver kallades årligen tusentals medelålders män in för att göra repetitionsövningar. Den manliga delen av befolkningen mellan 18 och 47 förväntades att delta i försvaret av landet

Jan Ångström, kontaktperson, är verksam vid Institutionen för säkerhet, strategi och ledarskap (ISSL), Försvarshögskolan.
E-post: jan.angstrom@fhs.se

– endera i dess militära delar eller i civilförsvaret. Bilar, lastbilar, bussar och t.o.m. traktorer krigsplacerades och ingick i en omfattande försvarsplanering. I telefonkatalogen återfanns ett stående budskap om att varje meddelande om att landet hade gett upp kampen i händelse av krig skulle betraktas som falskt. Sverige förberedde därmed sina medborgare för totalt, existentiellt krig utan slut. Under det kalla kriget kränktes dessutom landets territorium regelbundet av sovjetiska marin- och flygstyrkor så det fanns ett högst reellt hot och landet samarbetade dolt med USA och Nato (Holmström 2011; Kronvall & Petersson 2012; Molin & Bjereld 2008). Trots dessa uppenbara symboliska och högst reella signaler om att Sverige var otrött, i hög grad militariserat och indraget i en väpnad konflikt så var samtidigt hela efterkrigstiden en period av fred, stabilitet och enorm tillväxt av ekonomiskt välstånd.

Hur kan dessa kontrasterande och till synes oförenliga bilderna av Sverige begripliggöras? Problemet är i hög utsträckning förknippat med att begrepp som krig och fred har såväl analytiska som politiska, normativa, etiska och juridiska dimensioner. I forskningssammanhang är det vanligt att definiera krig som organiserad storskalig väpnad konflikt och fred förstås lika ofta som frånvaron av krig (Wallensteen 2015).¹ Krig är däremot inte bara krig i en analytisk mening, utan begreppet är också starkt politiskt laddat. Detta märks inte bara i förståelsen av svensk säkerhetspolitik under det kalla kriget, utan också i den politiska diskursen kring den svenska insatsen i Afghanistan (Noreen & Ångström 2015) och – senast – i kriget (i analytisk mening) i Ukraina. Flera amerikanska presidenter från Lyndon Johnsons ”krig mot fattigdom” till George W. Bush ”krig mot terrorism” använder dessutom begreppet krig i en deklatorisk mening där metaforen signalerar att något ska tas på allvar och att landet nu står inför hårda prövningar, snarare än att man föreställer sig ett ”riktigt” krig (Ångström 2011). Om nu krig och fred kan förstås på olika sätt och användas för såväl politiska som analytiska syften så undergrävs fredsforskningens skarpa gräns mellan fred och krig (Wallensteen 2011). Inom internationella relationer – ofta förstått som ett subfält till statsvetenskap i den svenska akademiska kontexten – så görs likaså en skarp gräns mellan krig och fred och fältet kan t.o.m. sägas definieras utifrån frågor om mönster av konflikt och samarbete i den internationella politiken (Baylis et al 2013; Hollis & Smith 1990; Parkinson 1977). All politik förefaller däremot inte – som exemplen ovan visar – förlita sig på en skarp gräns mellan krig och fred.

Det är genom att inte erkänna en gräns mellan krig och fred som strategisk teori gör ett väsentligt bidrag till vår förståelse av svensk säkerhetspolitik. Strategi bedrivs ju oberoende om det råder krig eller fred. Militär våldsanvändning,

1 Hur krig och fred bör eller kan förstås har givit upphov till en mycket omfattande litteratur som bidragit till att kritisera och nyansera den traditionella förståelsen (se t.ex. Boulding 1978; van Creveld 1991; Duyvesteyn & Ångström 2005; Kaldor 1999; Kalyvas 2003; Strachan & Scheipers 2011; Wallensteen 2015).

anskaffning av militära system, krigsförberedelser, hot, eskalering och avskräckning blir därmed former av politik som bedrivs oberoende av om det råder fred eller krig. Om vi i analytisk mening skulle vidmakthålla en skarp gräns mellan krig och fred så skulle vi inte ens uppmärksamma dessa former av maktutövning. Strategisk teori och dess begrepp gör således att vi kan bättre förstå vår omvärld, eftersom vi kan observera säkerhetspolitiska nyanser som vi annars inte skulle se eller feltolka. En bättre utvecklad begreppsapparat gör inte bara att vi kan förstå vad vi observerar, utan det medger också att vi kan kommunicera vad vi observerar och gradvis – allt eftersom våra analytiska redskap förbättras – lära oss mer och i sin tur förhoppningsvis bli bättre på att föra politik.

I denna artikel fokuserar vi på ett typexempel på politik som förs oavsett om det råder krig eller fred: avskräckning. I sammanhanget är det värt att betona att vi med fred menar frånvaro av storskaligt våld, men inte situationer där s.k. ”stabil fred” (Boulding 1978) eller ”säkerhetsgemenskaper” (Deutsch 1957) kännetecknar relationen mellan stater. I sådana fall är ju inte krigsförberedelser ens tänkbara och det går knappast att påstå att avskräckning är ett centralt begrepp för att begripa en sådan relation. Det vi menar är snarare relationer som kännetecknas av misstänksamhet, men inte ännu storskaligt våld. Vi använder avskräckning för att med hjälp av det begreppet kan vi begripliggöra de till synes oförenliga bilderna av Sverige som endera välmående och fredligt eller militariserat och satt i hög beredskap. Vi visar att genom att använda avskräckningsteori så kan vi säga något mer fullödigt om svensk säkerhetspolitik än vad forskningen om svensk säkerhetspolitik brukar göra. Visserligen är forskningen om svensk säkerhets- och försvarspolitik avsevärt mycket starkare än vad den brukade vara, men i ett avseende finns en betydande forskningslucka. Stora delar av den moderna forskningen (t.ex. Agrell 2000; Bjereld et al 2008; Edström & Gyllensporre 2014; Engelbrekt et al 2015; Kronvall & Petersson 2012; Westberg 2015) betraktar svensk avskräckning som en enhetlig företeelse. Genom att utveckla en typologi över *olika* avskräckningsstrategier och analysera svensk säkerhetspolitik under två perioder kan vi uppmärksamma att den förs olika även om man på papperet kontinuerligt anser sig bedriva samma politik.

Undersökningen består av två nedslag i svenska säkerhetspolitiska kontexter; dels slutet på 1950-talet, dels inledningen på 2010-talet. Anledningen till valet är naturligtvis den stora variation i militära förmågor som råder under de båda perioderna och trots denna variation hävdas det i offentliga dokument att svensk säkerhet är beroende av avskräckning. Under den första perioden hade Sverige inte ännu avslutat sitt atomvapenprogram (se t.ex. Agrell 2002) och man hade världens fjärde största flygvapen, medan under den andra så är landets militära förmågor så begränsade att Sveriges överbefälhavare 2013 t.o.m. deklarerade att försvaret bara skulle vara operativt under en vecka i händelse

av ett väpnat angrepp. Trots dessa skillnader så återges i offentliga dokument, såväl politiska som militära, att svensk säkerhet är baserad på avskräckning. Vi genomför en kvalitativ innehållsanalys av offentliga dokument och vi knyter på ett uppenbart sätt an till den övergripande tematiken i detta specialnummer eftersom vi aktivt analyserar en period före 1990-talets omvälvande förändringar av svensk säkerhetspolitik och en period efter dessa förändringar.

2. Avskräckning och avskräckningsteori

Avskräckning handlar om åtgärder för att förmå en motpart att avstå från en viss handling. Avgörande för vårt resonemang är att detta inte bara gäller innan krigshandlingar bryter ut. Medan avskräckning före ett krig kan sträva efter att förmå motparten att inte välja att angripa så fortsätter avskräckningsinsatserna under kriget, men gäller då främst olika åtgärder för att hindra motparten att eskalera konflikten på ett för en själv ofördelaktigt sätt. Under ett krig så sker inte avskräckningen isolerat, utan där sker parallellt åtgärder för att förmå motparten att förändra sitt beteende, dvs. att upphöra med våldsamheterna. Den senare formen för maktutövning kan skiljas från avskräckning eftersom det här handlar om försök att tvinga motparten att förändra sitt beteende, snarare än förmå denne att inte påbörja något aktivt. I detta avsnitt utvecklar vi vårt analysverktyg där vi skiljer på fyra avskräckningsstrategier. Innan vi kommer dit är det dock nödvändigt att diskutera begreppet och dess intellektuella ursprung. Med hjälp av denna inledande del kan vi sedan utveckla typologin.

2.1 AVSKRÄCKNINGSTEORINS INTELLEKTUELLA TRADITIONER

Avskräckning som idé är i hög utsträckning intuitiv och har därmed förekommit i en rad olika historiska epoker, åtminstone från det antika Aten och Romarriket (vilket bl.a. Platon och Vegetius vittnar om) till kalla krigets ömse-sidiga terrorbalans (t.ex. Freedman 2004) och dagens föreställningar om att avskräcka terrorism (t.ex. Gearson 2012; Kapur 2009; Kroenig 2012) och cyberhot (Stevens 2012). Avskräckningens logik har också exporterats till andra sociala domäner som arbetsmarknaden, brottsbekämpning och lagstiftning. (Morgan 2010; 2012) Man kan t.o.m. läsa Bibelns berättelse om Edens lustgård som att den handlar om avskräckning. I denna långa begreppshistoria återfinns många nyanser, vilket har gett upphov till en lång rad vetenskapliga debatter om avskräckningen och dess villkor.

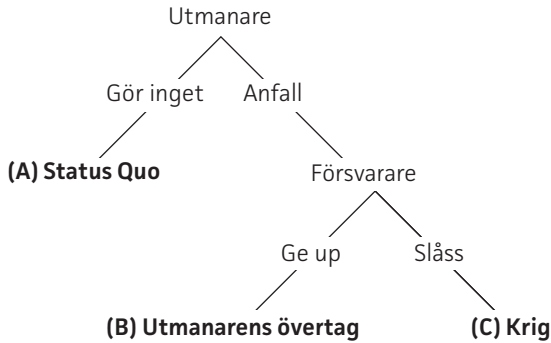
När man idag nämner ordet avskräckning associeras det inte sällan till den strategiska situation som rådde mellan öst och väst under det kalla kriget. Den strategiska tanken, vilken successivt kom att förändras, kan sägas ha utvecklats parallellt med att kärnvapnen fick en allt mer central betydelse för väst respektive öst. Roger Myerson påpekar att det knappast är en slump att Princeton University ett tag var epicentrum för både kärnvapenforskning och

formell spelteori – ur vilken den moderna avskräckningsteorin har sprungit (Myerson 1997; cf Kaplan 1983). Detta är säkert en delförklaring till den matematiska analys som utgör grunden för avskräckningsteori. Grundtanken med kalkylen är att fånga de strategiska valmöjligheterna för två spelare där den enas val kommer påverka den andres och vice versa. Det ursprungliga spelet kom att kallas för ”Chicken” som en referens till den situation där två bilar kör mot varandra. Den som girar först förlorar och den som inte girar vinner, men om ingen girar leder det till det sämsta utfallet för bägge (Brams & Kilgour 1988).

I och med utveckling av andraslagsförmåga, dvs. såväl öst som väst skapade förmåga för att kunna hämnas ett eventuellt oväntat kärnvapenanfall, skapades en terrorbalans, känd som MAD eller *mutually assured destruction*. I och med det kunde inte längre spelet Chicken sägas fånga kärnvapendilemmat på samma centrala sätt. Andra koncept kom nu att bli mer centrala att studera och i samband med detta sker också en teoretisk uppdelning där en del av forskningen fortsätter inom det spel- eller beslutsteoretiska paradigmet där studiet av *vad* avskräckning består av är i fokus, medan en annan idag dominerande ådra lämnar de formella studierna och fokuserar mer på *hur* avskräckning som begrepp ska förstås (Zagare & Kilgour 2000).

Innan vi sällar oss till den senare traditionen, dvs. *hur* avskräckning ska förstås kan det vara förtjänstfullt att dröja vid två av de mer centrala spelteoretiska bidragen till avskräckningsteorin, nämligen *förmåga* och *trovärdighet*. Ett grundläggande antagande för lyckad avskräckning är att just förmågan hos den som försöker att avskräcka är tillräcklig för att motståndaren inte vill bryta status quo. Under kalla kriget kom därför mycket av diskussionen att handla om var den gränsen gick samt att mängden missiler skulle vara likartat mellan blocken för att jämvikten skulle bevaras. I och med utvecklingen av andraslagsförmåga och Kennedys strategi om s.k. *flexible response*, dvs. idén om att kunna matcha Warszawapakten strategiskt, operativt och taktiskt, med andra ord avskräcka såväl nukleärt som konventionellt, kom andra funktioner av avskräckning att komma i centrum. Thomas Schelling (1960) och Daniel Ellsberg (1961) utvecklade idén om nukleär avskräckning som ett spel i risktagande. Med tiden kom avskräckning allt mer att betraktas som ett *sekventiellt* spel inspirerat av en analys av ekonomen Reinhard Selten (1978). Att se spelet mellan öst och väst som sekventiellt gör en väsentlig skillnad då även tanken kring jämvikter måste utvecklas. Betrakta spelet nedan; precis som i Chicken finns det två spelare men de har nu olika roller, en är försvarare och en är utmanare. Utmanaren kan välja att antingen anfalla eller att inte göra någonting och stanna kvar i Status Quo. Väljer Utmanaren det senare händer ingenting, men väljer Utmanaren det första måste Försvararen välja om den vill ge upp eller slåss. Inledningsvis kan vi tänka oss att Utmanaren och Försvararen känner till varandras valmöjligheter och deras respektive preferenser.

Figur 1. Avskräckning som sekventiellt spel

Utmanaren föredrar B framför A, och A framför C, (dvs. $B > A > C$). Försvararen föredrar A framför både B och C, men vilken av B och C som Försvararen föredrar spelar en avgörande roll för hur man ska se på Försvararens förmåga att kunna hota Utmanaren. Om Försvararen föredrar B framför C ($B > C$), så är hotet i någon mening tomt, dvs. Utmanaren vet att Försvararen inte kommer vilja gå i krig och kan därför välja att anfalla och Försvararen kommer att ge upp. Men om Försvararen föredrar att slåss framför att ge upp ($C > B$) så kommer Utmanaren inte att vilja anfalla eftersom denne då kommer få utfallet C, vilket är sämre än att stanna i Status Quo (eftersom $B > A > C$). Enligt Zagare och Kilgour (1993) är det först när Försvararen ger tilldelningen $A > C > B$, som Försvararen har ett trovärdigt hot.

Det kan tyckas märkligt att avskräckningsteorin inte tagit till sig detta centrala resultat från spelteorin förrän i början på 1990-talet, men kanske det krävdes ett slut på det kalla kriget för att idén om att krig kanske inte ska ses som det sämsta utfallet skulle slå rot. Under det kalla kriget var krig alltid förknippat med kärnvapenkrig och rädslan för global ödeläggelse (se t.ex. Powell 1990). Spelet kan även analyseras med ofullständig information, dvs. då spelarna inte känner till varandras preferensordning, och då blir andra inslag viktiga, som t.ex. bluff. Den stora fördelen med att analysera avskräckning som ett sekventiellt fenomen i det svenska sammanhanget är att det tydliggör de olika beslutssituationerna och beslutsräkylerna som blir resultatet när en numera EU-medlem, men icke-Natomedlem överväger sin avskräckningsstrategi.

Hur kommuniceras trovärdiga hot? Bland andra har Branislav Slantchev (2011) utvecklat idéer om s.k. kostsamma signaler för att förklara trovärdighet. Utmanaren uppfattar försvararen som trovärdig först om denne gör tillräckliga reella investeringar i att han tänker försvara sig. Genom dessa investeringar skickas en signal som är kostsam för Försvararen och som därför framstår som övertygande för Utmanaren. Kostsamma signalers betydelse för avskräckning hade analyserats tidigare av bland andra Fearon (1995) och Powell (1990), men Slantchev (2011) kopplar kostsamma signaler till idén om rationella trovärdiga

hot. Man kan här skönja hur avskräckningsteorin numera studeras relativt separat inom respektive tradition. Den spel- och beslutsteoretiska traditionen har fortsatt att arbeta med olika typer av modeller vilka förfinas i takt med teoretiska framsteg och empiriska upptäckter (t.ex. Quackenbush 2010), medan mer statsvetenskapligt inriktade analyser fortfarande kan vidmakthålla Chicken som den mest relevanta modellen för att förstå all typ av avskräckning (t.ex. Lawson 2013). Resonemangen kring kostsamma signaler är kanske än mer centralt i analyser av småstaters avskräckningsstrategier eftersom trovärdigheten i de utfästelser en part gör är en nödvändig del av varje försök till att avskräcka.

Inom avskräckningsteori antas ofta att aktörerna är enhetliga och rationella. Detta antagande är omtvistat (se t.ex. George & Smoke 1974; Jervis 1978), men genom detta antagande så kan teorin generera tydliga och väl avgränsade prediktioner om världspolitik. Steven Quackenbush visar till exempel tydligt prediktionskraften i ”perfect deterrence theory” (Quackenbush 2010). Modellen är ett sekventiellt avskräckningsspel och en förfining av Seltens spel föreslagen av Zagare och Kilgour (2000). Kopplingen till rationalism är tydlig i logiken bakom avskräckning, men även modeller med begränsad rationalitet, så kallad *bounded rationality*, har diskuterats (se t.ex. Berejikian 2002), vilket betyder att debatten mellan avskräckningsforskare har stora likheter med hur rationalitetsbegreppet har utvecklats mer generellt inom samhällsvetenskaperna.

2.2 AVSKRÄCKNINGENS DIKTAT – FÖRMÅGA OCH TROVÄRDIGHET

Till följd av den livliga debatten om avskräckning har begreppet definierats olika genom åren och de olika definitionerna betonar dess olika dimensioner. Kärnan i avskräckningsbegreppet är de flesta dock överens om: avskräckning handlar om att påverka motpartens incitamentsstruktur så att andra val framstår som mer fördelaktiga: “the persuasion of one’s opponent that the costs and/or risks of a given course of action he might take outweigh its benefits” (George & Smoke 1974: 11). En viktig debatt är vilka typer av medel som är involverade i avskräckning. Vissa menar att alla former av försök att förändra motpartens preferenser bör räknas in – även metoder som belönar en aggressor att välja andra alternativ än att anfälla – medan andra menar att avskräckning framförallt gäller bestraffning genom användning av militära medel. Patrick Morgan (1983: 29) menar t.ex. att avskräckning främst gäller “the threat of military retaliation to forestall a military attack”. På liknande sätt argumenterar Knopf (2009: 37) när han påstår att “deterrence is a form of preventive influence that rests primarily on negative incentives”. Freedman (1998), som tar ett bredare grepp, menar att avskräckning och tvång kan kombineras på olika sätt: Dels genom att ta bort förutsättningarna för att motparten ska kunna välja ett för en själv ofördelaktigt val, dels genom att förmå motparten att aktivt välja någon annan handling än den ofördelaktiga, genom t.ex. att hota.

Avskräckning kan bland annat klassificeras som *omedelbar* eller *generell* beroende på vilket hot som föreligger. Omedelbar avskräckning förekommer när en part aktivt överväger att genomföra någon form av angrepp och försvararen, förutsatt att denne är medveten om hotet, utfärdar ett hot i syfte att avskräcka. Ett sådant hot kan utgöras av till exempel allmän mobilisering eller utplacering av militära styrkor för att kunna möta ett eventuellt angrepp. Generell avskräckning, som är den mest vanliga formen, handlar istället om en situation där det finns en risk för väpnad konflikt, men där den potentielle angriparen inte aktivt överväger användandet av våld (Harvey 1997: 12). Ytterligare en vanlig nyansering av begreppet är att man ibland talar om *utökad* avskräckning, vilket är avskräckning som tredje part kan erbjuda en annan part i en potentiell konfrontation. Typfallet för detta är en stormakt som utsträcker domänen för sin avskräckningsstrategi till att också täcka en annan stat. Detta gäller inte bara inom allianser, utan det kan lika gärna komma ifråga i bilaterala sammanhang.

Oavsett hur olika avskräckning kan definieras så råder det bred samsyn om att avskräckning är beroende av trovärdighet, militära förmågor och kommunikation (Stone 2012). Som tidigare nämnts är trovärdighet ett av avskräckningsteorins mest centrala, men också mer komplexa begrepp. Ett viktigt led i att göra troligt att man är beredd att löpa linan ut är att hot är proportionerliga. Att hota med globalt kärnvapenkrig för en gränskränkning är inte trovärdigt för att det helt enkelt uppfattas som en överreaktion och därför inte rationellt. Proportionaliteten i hot gör att avskräckning också har tydliga kopplingar till politisk psykologi och uppfattningar om trovärdighet, snarare än objektiva bedömningar. Det förutsätter också att parterna delar normerna för vad som kan sägas vara proportionerligt. Avskräckning måste också kommuniceras entydigt till motparten. Kommunikationen är därför en betydelsefull del av att göra hot och åtaganden trovärdiga. Den är heller inte nödvändigtvis verbal, utan består också av åtaganden där den ena parten visar sig beredd att acceptera höga kostnader för en viss politik. En försvarare eller avskräckare måste då vidta åtgärder som inte kan misstolkas eller vidtas av någon som inte är fullkomligt övertygad om att vilja slåss för sin sak. Till dessa signaler räknas fullständig mobilisering, utgruppering av stridskrafter m.m., åtgärder vilka är så kostsamma att genomföra att de i sig signalerar att man är beredd att löpa linan ut, det vill säga riskera krig om så krävs (Slantchev 2011: 22). Trovärdighet bedöms också genom tidigare beteende och rykte, vilket i sin tur skapar nya felkällor för missförstånd och missbedömningar. Resonemangen förutsätter också att parterna kan läsa av varandras signaler och förstå dem som de var avsedda.

För att en Försvarare ska kunna avskräcka en Utmanare måste Försvararen förmå Utmanaren att inse att status quo är att föredra framför konflikt. Militär förmåga för det hot som man signalerar är centralt för trovärdigheten. En Försvarare kan ha en obestridd vilja till att försvara sig, det vill säga ha en

stor trovärdighet, men ändå bli anfallen på grund av att förmågan till försvar är för låg. Samtidigt behöver inte trovärdigheten vara absolut för att åstadkomma avskräckning, eftersom en angripare aldrig kan vara helt säker på hur den andra parten kommer att agera. Därför kan det konstateras att trovärdiga och kapabla hot är en nödvändig, men inte tillräcklig förutsättning för lyckad avskräckning. Av ovanstående resonemang kan det också konstateras att det är Utmanarens uppfattning om huruvida Försvarens kommer att slåss eller kapitulera som avgör om avskräckningen kommer att fungera. I frånvaro av ett trovärdigt hot är det Utmanarens vilja som styr om det blir en konflikt eller inte. Därför är dennes värdering av status quo oerhört central. Chanserna för att lyckas med avskräckning ökar om Utmanaren kan fås till att värdera stabilitet högre än krig och konflikt, det vill säga att de upplevda fördelarna med en konflikt är få, samt att Utmanaren uppfattar att Försvarens förmåga är hög.

Varken hög trovärdighet, god förmåga eller tydlig kommunikation garanterar dock att lyckad avskräckning åstadkoms. Trots allt utbryter krig med jämna mellanrum. Som tidigare konstaterades är dessa faktorer däremot nödvändiga, om ej tillräckliga, för att skapa avskräckning. Med ett trovärdigt hot menas att det är ett hot som utan tvivel kommer att verkställas ifall den tänkta Utmanaren utför en önskad handling. Trovärdigheten är med andra ord så central att utan den är det diskutabelt om det går att tala om avskräckning i egentlig mening. För en småstat som Sverige med en närliggande supermakt och med olika politiska kulturer blir balansgången att åstadkomma trovärdighet i sin avskräckning en särskild utmaning. Som vi kommer att märka i analysen så förlitar sig Sverige på olika former av avskräckning, vilket ställer särskilda krav.

2.3 TYPOLOGI ÖVER AVSKRÄCKNINGSTRATEGIER

I detta avsnitt utvecklar vi en generell typologi över avskräckningsstrategier för att skapa ett analysinstrument som vi kan använda för att begripliggöra svensk säkerhetspolitik. Typologin innefattar såväl konventionell som nukleär avskräckning. Vi kommer att skilja mellan avskräckning baserat på rörlig eller stationär militär förmåga samt vedergällning och avvärjning som huvudsakliga militära metoder.

Många försök har genomförts att kategorisera militära medel. Att skilja på offensiva och defensiva medel är vanligt (se t.ex. Brown, et.al. 2004), men vi menar att denna distinktion inte är fruktbar i detta fall eftersom de flesta militära medel kan användas såväl för offensiva som defensiva syften. Till och med minor som kanske man skulle kunna tro är renodlat defensiva vapensystem kan mycket väl användas i en offensiv för att reglera av stridsfältet och därmed stödja anfall. Att just offensiven och defensiven är omöjliga att skilja på är något som ofta anges som orsak till det s.k. säkerhetsdilemmat (t.ex. Booth & Wheeler 2007; Herz 1950; Jervis 1978). Istället för offensiv och defensiv menar vi att distinktionen mellan *rörliga* eller *stationära* militära förmågor är mer fruktbar.

Med rörliga militära medel menar vi vapensystem eller trupp som är rörliga i hög utsträckning t.ex. flygstridskrafter, mekaniserade arméförband och delar av flottan, medan stationära militära förband avser fast kustartilleri, befästningssystem eller utgångsgrupperingar för armén längs gränserna. Att tänka kring militära förmågor som endera rörliga eller stationära är inte bara en funktion av vilken teknologi eller vapenplattformar som man besitter, utan också av hur man tänker sig att använda dessa. Stationära förmågor är heller inte bara historiska lösningar i meningen att t.ex. medeltida krigföring ofta centrerades kring byggandet av borgar, utan minst lika vanliga idag. Polen har t.ex. lagt ner stora resurser för att utveckla ett missilförsvar till följd av rysk aggression i Georgien 2008 och Ukraina 2014 (Christiansson 2015).

Ytterligare en central distinktion för vårt analysinstrument är mellan avskräckning genom *avvärjning* alternativt genom *vedergällning* (Snyder 1959). Ett avskräckande hot kan i grunden vara defensivt eller offensivt till sin natur. Defensiv avskräckning – avskräckning genom att *avvärja* – syftar till att avskräcka aggressiva handlingar genom att övertyga en motståndare om att denne kommer att misslyckas på grund av att sannolikheten för att snabbt nå framgång är låg eller genom att visa på att kostnaderna i form av förluster, politiskt anseende m.m. är för höga i förhållande till de eventuella vinster som denne hoppas erhålla. Avskräckning genom avvärjning kan åstadkommas genom aktiva åtgärder i form av ett territoriellt försvar med en huvudsakligen defensiv inriktning eller genom passiva åtgärder i form av civilförsvar och åtgärder i övrigt för att öka samhällets motståndskraft mot olika former av påfrestningar (Freedman 2004: 37). Avskräckning genom avvärjning kan emellertid också innehålla offensiva inslag. Dessa offensiva åtgärder kan till exempel syfta till att slå mot motståndarens offensiva kapacitet och därmed tvinga denna till att avdela resurser för sitt eget skydd, eller till att återta förlorat territorium. *Avvärjning* är således starkt försvarsbetonat och handlar om att skapa kontroll över situationen och förneka motståndaren strategiska valmöjligheter. Det enda val som återstår för motståndaren är att avgöra huruvida kostnaderna för att inleda, alternativt fortsätta, ett angrepp är värt det eller inte.

Avskräckning genom *vedergällning* handlar mer direkt om att man ska bestraffa en Utmanare. I motsats till avvärjning handlar *vedergällning* inte om att förvägra motståndaren valmöjlighet, utan att i stället ge denne starka skäl till att avbryta sin aggression genom att utfärda hot om att slå direkt mot motståndarlandets kärnvärden och politiska vilja. Exempelvis kan man se logiken bakom både *counter-force* och *counter-city* i USA:s kärnvapenstrategi under det kalla kriget som exempel på en bestraffande avskräckningsstrategi. *Bestraffning* är därmed offensivt till sin natur med målsättning att säkerställa att kostnaderna *garanterat* överväger eventuella vinster (Freedman 2004:37). Under det kalla kriget utgjorde kärnvapenhotet denna form av avskräckning, men samma effekt kan idag till viss mån även åstadkommas med moderna,

långräckviddiga precisionsvapen. För att åstadkomma avskräckning med hjälp av avvärjning så kan man alltså tänka sig såväl offensiva som defensiva metoder, medan för att åstadkomma avskräckning genom bestraffning så måste man använda offensiva metoder. Det går alltså inte att likställa avvärjning med defensiven och bestraffning med offensiven.

Utifrån dessa båda begreppspår kan vi skapa en fyrfältsmatris (se figur 2 nedan). Matrisen visar fyra olika strategier för att skapa avskräckning. Det är viktigt att poängtera att i praktiken kan strategierna kombineras på olika sätt och att samtliga bygger på gemensamma antaganden inom avskräckningsteorin, som vi har diskuterat ovan. Det finns alltså ingen självklar motsättning att man som aktör både bygger en mur och har en dold fallucka någonstans på sitt territorium. Detta analysinstrument är fruktbart om det går att empiriskt skilja på olika former av avskräckning eftersom vi då kommer att kunna säga något mer än bara att Sverige har bedrivit avskräckning. Det är värt att betona att vi har utvecklat typologin för att den ska vara generell och inte bara kunna begripliggöra svensk säkerhetspolitik. Även om sammansättningen av typologin i en sammanhängande modell är vår så är knappast logiken bakom de olika avskräckningsstrategierna vår. Som vi har visat ovan är begreppspår som vedergällning och avvärjning redan etablerade inom forskningen om avskräckning.

Figur 2. Avskräckningens olika strategier

	Rörlig	Stationär
Vedergällning	Snubbeltråd	Fallucka
Avvärjning	Sköld	Mur

En avvärjande, stationär avskräckningsstrategi benämner vi *mur*. Muren är avvärjande eftersom man tar ut ökade kostnader av en aggressor som försöker klättra över eller ta sig igenom den. Murens höjd och tjocklek – kvantitet och kvalitet av militära förmågor – avgör hur avskräckande den är tillsammans med att aktören kan övertyga aggressorn att tack vare murens form, hållfasthet och storlek så kommer den att hålla. Muren täcker i all väsentlighet hela gränsområdet för staten och det är genom att vara synlig och övermäktig som den är avskräckande. Hål i muren eller svaga delar är sådant som undergräver avskräckningen. Empiriska uttryck för detta strategiska tänkande

är bokstavligen den långa raden av borgarstäder som grundades under medeltiden. Ju högre och mer hållfast mur som man lyckades bygga runt sin stad, desto bättre var det.

En avvärande, rörlig strategi kallar vi *sköld*. Här tas också en kostnad ut från Utmanaren, men inte genom att försvaret är permanent heltäckande för hela det område som ska skyddas, utan genom att lättrorliga förband kan verka i hela landet och snabbt förflyttas till den plats som är hotad. Man kan alltså försvara olika delar av landet, men aldrig samtidigt. Avskräckningens trovärdighet är beroende av förbandens rörlighet men också hur väl tränade de är att verka i olika miljöer. Ett empiriskt exempel på detta är sydstaternas strategi efter utträdet ur Förenta Staterna 1861. Konfederationens armé och flotta var långtifrån så starka att de kunde avvärja en attack från nordstaterna längs hela frontavsnittet, ens i Virginia. För att lösa situationen så organiserade man sig i tre armégrupper som alla var rörliga och kunde snabbt slås ihop och kraftsamla i den riktning som Unionen påbörjade anfallsförberedelser.

En stationär, vedergällande avskräckningsstrategi benämner vi *fallucka*. Snarare än att avvärja anfall genom att skapa stora förluster vid själva invasionsögonblicket är idén bakom falluckan att man avskräcker genom att påpeka att en vedergällning kan komma, men var och när förblir en hemlighet. Om falluckan aktiveras så utkrävs större kostnad än vad nyttan är att erövra landet. Denna strategi är återigen beroende av trovärdighet, men i detta fall så står trovärdigheten inför en viss, närmast unik, problematik. Det gäller att göra något som man vill hemlighålla trovärdigt. Man vill hemlighålla den vedergällande militära förmågan för att säkerställa att man kan använda den i händelse av att avskräckningen misslyckas. Ett empiriskt uttryck för denna strategi är missiler baserade i silos. Dessa fasta anläggningar behövde supermakterna signalera att de hade och att de var skyddade för trovärdighetens skull, men man kunde samtidigt inte vara helt öppen med exakt var de var placerade.

En rörlig, vedergällande avskräckningsstrategi benämner vi *snubbeltråd*. Snubbeltråden består av lättrorliga, väl synliga militära förband eller installationer samt vedergällande militär förmåga. Schelling (1966: 47) uttryckte logiken bakom denna form av avskräckning så att landet skulle ta förluster omedelbart i inledningen av aggression, vilket garanterar att bestraffningen skulle utlösas. Det uppenbara empiriska exemplet på denna logik är stationeringen av amerikanska soldater i Berlin under det kalla kriget. De fåtaliga förbanden skulle själva inte ha någon trovärdig, avvärande roll mot Röda Armén, men genom att mer eller mindre omedelbart stupa skulle USA dras in i kriget och ställa sig på Västeuropas sida. Denna vetskap – att amerikansk vedergällning skulle följa omedelbart efter en attack mot väst – var det som var tänkt att fungera krigsavhållande. På samma sätt kan man säga att de flygvapenburna eller ubåtsburna kärnvapnen fungerade som rörlig vedergällning. Vedergällning behöver heller inte självklart handla om kärnvapen. Den finska armén har nyligen anskaffat

kortdistansmissiler (med en räckvidd på knappa 20 mil), vilka skulle kunna tjäna som en konventionell vedergällning.

3. Avskräckningsstrategier i svensk säkerhetspolitik

Analysen nedan är sker i två steg. För det första jämförs och kategoriseras den svenska avskräckningsstrategin under 1950-talet och dagens 2010-tal. Denna kategorisering är nödvändig eftersom den ger oss svar på om det finns olika nyanser i avskräckningspolitiken då och nu. För det andra problematiseras de yttre villkoren för den svenska avskräckningspolitiken, dvs. hur vi ska tolka Sveriges avskräckning i den större balansen mellan öst och väst. Ska vi förstå svensk avskräckningsstrategi som enskild och isolerad eller i ett vidare sammanhang?

3.1 HUR HAR SVENSK AVSKRÄCKNING FÖRÄNDRATS?

På ett övergripande plan ger den empiriska analysen resultatet att Sverige under båda perioderna använder sig av i huvudsak avvärjande avskräckningsstrategier; medan man under 1950-talets slut tänkte sig avskräckning i form av en "mur", så kännetecknas 2010-talets säkerhetspolitiska avvägningar mer av tanken om avskräckning genom en "sköld". Under 2010-talet finns också ett mindre drag av vedergällningstänkande, i form av s.k. "snubbeltråd", men detta återfinns ytterst marginellt. Detta skiljer sig från tidigare tolkningar av svensk avskräckning som behandlat fenomenet som enhetligt. Strategisk teori, dvs. en nyansering av olika typer av avskräckningsstrategier, ger här ett väsentligt bidrag till hur vi ska tolka svenskt säkerhetspolitiskt beteende.

Under 1950-talet dominerar tanken att det svenska försvaret ska fungera krigsavhållande genom att fungera som en mur som en angripare ska anse vara alltför kostsam att ta sig förbi i relation till den eventuella nytta som denne ser i att besätta landets territorium. Sedan slutet på andra världskriget hade regeringens förhoppningar om att kunna minska försvarets anslag kommit på skam. I slutet av 1940-talet började det bli uppenbart för de svenska beslutsfattarna att en ny rivalitet mellan Sovjetunionen och USA var ofrånkomlig. En serie av kriser i världen – bl.a. kommunistiskt maktövertagande i Tjeckoslovakien, Berlinkrisen, Sovjetunionens anskaffande av atombomber, Koreakriget, Nato och Warszawapaktens bildande, Suezkrisen, krossandet av upproren i Östtyskland 1953 och Ungern 1956 – medförde att nedskärning av det svenska försvaret inte kunde göras drastiskt, men det behövde däremot moderniseras trots de stora upprustningarna under kriget.

Under perioden upplevdes hotet om att någon av stormakterna inom ramen för ett storkrig i Europa skulle kunna tänkas angripa Sverige som högst påtagligt (Cars et al 1986; Gustafsson 2007). Försvars- och säkerhetspolitiken utformades därför i syfte att avskräcka potentiella angripare och detta med ett tydligt

fokus på det militära försvaret i enlighet med avskräckningsteori. Idag ger inte försvarspropositioner, ÖB-utredningar eller perspektivplanering uttryck för att det föreligger ett lika påtagligt hot mot Sverige eller våra intressen i närområdet. Det militära maktmedlet ses på ett mycket tydligare sätt som endast ett av många säkerhetspolitiska verktyg som kan användas för att uppnå de politiska målsättningarna. Tyngdpunkten ligger idag på tillförsiktsskapande åtgärder och positiva incitament i form av samarbete och internationellt engagemang, vilket är en tydlig skillnad mot 1950-talets politik. Intressant nog använder dock Försvarsmakten numera uttryckligen ordet avskräckning, vilket inte gjordes under det kalla kriget, då istället eufemismer som "avhålla", användes.

I propositionen (Regeringen 1958) inför försvarsbeslutet 1958 understryks att Sveriges geografiska läge på gränsen mellan de två stora maktblockens intressesfärer innebar att landet för bägge parter var av stor strategisk betydelse. Tillgång till det svenska territoriet skulle medföra stora fördelar i händelse av krig, varför stormakterna kunde tänkas sträva efter att skaffa sig kontroll över detta samtidigt som de försökte hindra den andra från att göra det. Slutsatsen drogs därför att detta främst kunde motverkas genom ett svenskt försvar som var tillräckligt starkt för att skapa respekt för Sveriges vilja att med vapen försvara i första hand territoriet och säkra landets handlingsfrihet. Stridskrafternas roll i detta pussel tolkades som att flygvapnet och marinen skulle vara så starka att de – i bästa fall – kunde avskräcka en invasion genom sin förmåga att bekämpa en invasionsstyrka innan den kom till det svenska fastlandet; armén skulle vara så rörlig och stark att den kunde avvärja en invasion i ett tidigt skede eller förhindra den att få fast fot på svenskt territorium (Fältström 2005; Hugelmark 2004; Wennerholm 2005).

Ordet avskräcka används inte uttryckligen under perioden, men formuleringarna som används är helt i linje med avskräckningslogiken – kostnaderna för ett angrepp ska överstiga de eventuella vinster som en angripare kan tänkas uppnå. Generellt ger både de försvarspolitiska propositionerna 1954 och 1958 och ÖB-utredningarna 1953 och 1957 uttryck för att ett starkt försvar anses som fullkomligt nödvändigt för att verka krigsavhållande och hålla Sverige så långt som möjligt utanför ett eventuell krig i vårt närområde. I 1954 års förslag till målsättning för försvaret, vilket hänvisas till i ÖB-utredningarna 1957, ger uttryck för avskräckning som en tydlig strategi:

Vårt försvar bör ha en sådan styrka att anfall mot Sverige fordrar så stor kraftinsats, medför sådan kraftförbrukning och tar så lång tid att genomföra, att insatsen icke kan anses stå i rimlig proportion till de fördelar, som skulle kunna vinnas (Försvarsstaben 1957: 291).

Det är alltså uppenbart att man under 1950-talet tänkte sig att försvaret skulle ha en avskräckande funktion. I propositionen 1958 (1958: 99)

framhålls vidare att: "Vårt försvar blir fredsbevarande om det har en sådan styrka och beredskap att ett angrepp ter sig osäkert och kraftödande." Detta betyder att såväl den högsta politiska som den militära ledningen tänkte i avskräckningstermer.

Det är också tydligt att man under 1950-talet bedrev avskräckningsstrategi i meningen av en mur. I försvarsbeslutet 1958 framhålls t.ex. att försvaret bör vara så uppbyggt att det kan "avvisa *varje* kränkning av dess [landets] integritet. Försvarskrafterna bör utformas så att en angripare i det längsta hindras få fast fot på svensk mark och att *ingen* del av landet behöver uppgivas utan segt motstånd i olika former." (kursivering tillagd av författarna)

Tabell 1. Översikt av urval av stridskrafter i det militära försvaret 1958 och 2015

	1958	2015
Armén (exkl hemvärnet)	32 brigader	2 brigader
Flygvapnet	40 stridsflygsdivisioner	6 stridsflygsdivisioner
Marinen	29 större ytstridsfartyg	7 större ytstridsfartyg
	24 ubåtar	4 ubåtar

Även anskaffningsstrategin under perioden underbygger murstrategin. Inom marinen moderniseras det fasta kustartilleriet, många av de större ytstridsfartygen försvinner visserligen, men till förmån för utbyggnad och modernisering av flygvapnet som förstärktes och organiserades till del i en attackeskader med just syfte att anfälla en kustinvasion innan den satt sin fot på svensk mark. Just attackeskadern, E1 som den kallades, var i sig en rörlig resurs som kunde sättas in kraftsamlat mot olika delar av kusten och hade tydligt defensivt inriktade uppgifter i meningen att man inte skulle anfälla den sovjetiska flottan i hamn, utan först ute på Östersjön för att förhindra överskeppning (Andersson 2010). Flygvapnets kraftsamling kring E1 – som också hade hög beredskap – kan tyda på en viss förskjutning i avskräckningslogik såtillvida att det under 1950-talets slut också fanns en tankar på en sköld, men detta är ett ganska ensamt inslag i en annars dominerande tanke på en mur. Under perioden beslutas också att bygga ut lednings-, övervaknings- och sambandssystem för bättre förvarning om, och möjlighet att bekämpa, en kommande invasion (Gribbe 2011). Inom armén förstärks artilleriet, de fasta försvarslinjerna i Norrbotten (den s.k. Kalixlinjen) moderniseras och byggs ut samt repetitionsövningar för fältförbanden kortas till fyraårsintervall istället för sex år. Som tabellen ovan visar bibehålls också antalet ubåtar som hade uppgiften att upptäcka och anfälla en invasionsstyrka under överskeppning mot landet. Till skillnad från de tidiga efterkrigsåren medförde detta en "förskjutning av strategien så till vida att ett hårdare motstånd skulle bjudas i anslutning till kust och gräns ('möta, hejda och om möjligt slå')" (Cars et al 1986: 30). Det är också under slutet på 1950-talet som

de svenska planerna på att utveckla atomvapen kulminerar. Programmet läggs visserligen inte formellt ner förrän senare, men nya satsningar uteblev från och med 1958 års försvarsbeslut (Agrell 2002).

I och med de skrotade planerna på atomvapen är det tydligt att Sverige väljer bort dåtidens mest centrala vapensystem för att underbygga en avskräckning i meningen vedergällning. Även om man också i teoretisk mening kan föreställa sig konventionell vedergällning så är det under 1950-talet som Viggensystemet börjar ta form – där större vikt tillmättes att kunna avvärja ett angrepp, snarare än att utgöra en oberoende, självständig vedergällande militär förmåga. Både aktiva åtgärder i form av ett starkt försvar och passiva åtgärder såsom förbättrad planering av evakuering av civila i händelse av ett angrepp, ekonomiska försvarsåtgärder som till exempel förhandslagring av förnödenheter m.m. ansågs viktigt och beskrivs tydligt i försvarspropositionerna. I analytiska termer så kan 1950-talets avskräckning karakteriseras som en avvärjande, stationär mur längs hela landets kust och gräns.

Till skillnad från 1950-talets strategiska kontext så framstår 2010-talet som fredligt. Även om det finns tecken på ökad spänning i närområdet, ett betydligt mer aggressivt Ryssland än under 1990-talet och fortfarande pågående väpnade konflikter i Mellanöstern, så är det tydligt i såväl försvarspropositionen 2009 som 2015 att det omedelbara krigshotet för Sveriges del nu är betydligt mindre än under 1950-talet. Det är emellertid också lika tydligt att Sverige fortfarande bedriver en avskräckningsstrategi, men att denna nuförtiden bytt skepnad och inte längre bygger på ett starkt, utpräglat territorialförsvar, utan på små lätt rörliga förband. Till skillnad från 1950-talet då vi kunde karakterisera avskräckningen som en mur är det mer rimligt att numera tala om en sköld. Även försvarsanslagets andel av bruttonationalprodukten bekräftar denna bild. Under 1958 var försvarets andel av BNP 4,4 procent, medan det under 2014 var 1,15 procent. Här kan vi på sätt och vis precisera ett pris för en mur jämfört med en sköld. Om vi idag skulle spendera 4,4 procent av BNP på försvaret så skulle det vara 172 miljarder, istället för dagens 42 miljarder.

I Försvarsmaktens (2013) förarbeten till Försvarsberedning och försvarspropositionen 2015 framhålls t.ex. att:

Försvarsmakten kan utöva en stabiliserande påverkan, genom ett aktivt uppträdande och ett omfattande militärt samarbete, utbyte och övningar med samtliga aktörer i närområdet. En egen militär förmåga att föra väpnad strid avser att avskräcka en potentiell motståndare från att vidta oönskade åtgärder. Därmed skapas en tröskeleffekt mot militärt våld. Det minskar risken för att ett överraskande angrepp leder till ett omedelbart avgörande. (Försvarsmakten 2013: 41)

Även i de avslutande rekommendationerna i perspektivstudien (Försvarsmakten 2013: 57) lyfts avskräckningseffekten eller den så kallade tröskeleffekten fram:

Insatsorganisationen bör utformas för att ha en inneboende och trovärdig tröskeleffekt syftande till att vara stabiliserande och konfliktanhållande i vårt närområde. Ytterst definieras tröskeleffekten av förmågan att förebygga att ett allvarligt hot övergår till ett väpnat angrepp på Sverige eller i närområdet.

Varken i Försvarsberedningens rapport eller i försvarspropositionen används visserligen begreppet avskräckning, men logiken är tydlig och det talas istället om "krigsavhållande tröskel". Vidare preciseras att Försvarsmaktens uppgift bl.a. ska vara att: "försvara Sverige och främja vår säkerhet genom insatser på vårt eget territorium, i närområdet och utanför närområdet; upptäcka och avvisa kränkningar av det svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta samt; med befintlig förmåga och resurser bistå det övriga samhället och andra myndigheter vid behov" (Regeringen 2015: 53). Lika tydlig som logiken är att avskräcka en motpart är att denna logik inte är baserad på en murstrategin. Detta genom att slå fast att Försvarsmakten ska utformas så att den är omedelbart gripbar och lättflyttad till olika operationsområden beroende på hur kriget utvecklar sig. Man tänker sig en avskräckning genom att vara en sköld som kan flyttas vid behov, men som inte är heltäckande.

Försvarsberedningen anser att en insatsorganisation med omedelbart gripbara förband, tillgängliga utan föregående återtagning, utformade, resurssatta och övade för sina uppgifter, bäst tillgodoser behovet av handlingsfrihet och förmåga att uppnå målen för vår säkerhet. Hoten mot vår säkerhet, inklusive risk för militära kriser och incidenter i vårt närområde, understryker behovet av en insatsorganisation med hög tillgänglighet, flexibilitet och professionalism. (Försvarsdepartementet 2013: 227)

I dagens situation finns begränsade tecken på att man från politiskt och militärt håll kan tänka sig avskräckning genom *bestraffning* och, mer precist, genom en snubbeltrådsstrategi. Den grundläggande tanken är fortfarande att genom att upprätthålla ett militärt försvar kunna avvärja en potentiell motståndare som försöker att kränka vårt territorium eller i värsta fall angripa oss militärt. Skillnaderna mot kalla kriget ligger främst i att det idag talas mycket mer om samarbete med andra länder och organisationer för att avvärja, vilket var otänkbart att öppet deklarerat under det kalla kriget med hänvisning till den dåvarande neutralitetspolitiken. De möjliga reella inslagen av svensk snubbeltrådspolitik är det begränsade försvaret av Gotland. Här skulle man möjligen kunna tolka

det som en svag, blå linje vars uppgift i krassa termer är att genom en ganska omöjlig försvarsuppgift av Gotland istället offra soldater och därmed eskalera konflikten så till den grad att Sverige kan få stöd utifrån. Det är alltså genom att placera ut en svag, men inte alltför svag, styrka på Gotland som motparten kan avskräckas från att anfälla Gotland eftersom ett anfall då med naturlighet skulle medföra stupade svenska soldater, vilket med automatik kräver någon form av vedergällande respons från svenska regeringen. Man ska dock inte överdriva inslaget av snubbeltrådsstrategi i svensk avskräckningspolitik. Den är långt utifrån entydigt uttalad i något dokument. Det är snarare så att man kan tolka de begränsade stridskrafterna på Gotland utifrån detta perspektiv.

De passiva delarna av en avskräckningsstrategi i form av stärkandet av samhällets motståndskraft och rena civilförsvarsåtgärder var mer uttalade under det kalla kriget. Idag belyses i och för sig vikten av att samhället kan motstå svåra påfrestningar och kriser, men förutom att allt så långt som möjligt ska fungera enligt normalrutin, verkar det inte finnas konkreta planer på evakueringar, lageruppbyggnad m.m. såsom det fanns tidigare. Problemet verkar dock vara uppmärksammat och vissa delar av texterna antyder att åtgärder för att komma tillrätta med det har vidtagits – till exempel inrättandet av Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB). Att det mer eller mindre saknas idéer om civilförsvarets roll under 2010-talet är emellertid också svårtolkat. Om man tänker sig avskräckning i form av en mur är det förhållandevis logiskt att också tänka sig ett starkt civilförsvaret med resurser för inte minst sjukvård och försörjning av strategiska produkter som stöd för det militära försvaret. Men enligt sköldstrategin så är det kanske t.o.m. ännu mer rimligt att ha ett starkt civilförsvaret eftersom man inte kommer att kunna försvara hela landet samtidigt längre. Det vi snarare ser är dock en försvagning av även civilförsvaret under 2010-talet. Det förefaller därför som om regeringen inte riktigt har en koherent bild av hur sköldstrategin ska underbyggas för att vara trovärdig.

Sammanfattningsvis kan vi konstatera att Sverige under båda dessa perioder har bedrivit en uttrycklig avskräckningsstrategi, men att denna har förlitat sig på två helt olika avvärjningslogiker. Medan man under 1950-talet tänkte sig avskräckning som trovärdig om den var stark, stationär, heltäckande och inriktad på defensiva åtgärder, dvs. en mur, så tänker man sig under 2010-talet att avskräckning är trovärdig om den lättillgänglig, rörlig och omedelbart användbar så att de avvärjande förmågorna kan flyttas till det tilltänkta angreppsområdet. Enligt båda dessa föreställningar så är avskräckningen något som Sverige är tänkt att stå för själv – åtminstone initialt. Under båda perioderna fanns emellertid också tankar om avskräckning där försvaret av Sverige var en del av en större strategisk helhet i en kraftmätning mellan öst och väst. I nästa avsnitt fokuseras på hur de svenska avskräckningsstrategierna är tänkta att verka tillsammans med andra.

3.2 AVSKRÄCKNINGSLOGIK TILLSAMMANS MED ANDRA

På ett övergripande plan ger analysen vid handen att Sverige under båda perioderna tänker att dess avskräckning bara är en del av en större helhet. Trots att landet inte under någon av perioderna är med i en allians med bindande säkerhetsgarantier så är det tydligt att man också planerar för handlingsalternativ om avskräckningen kommer att misslyckas. Under 1950-talet var den bärande idén att avskräckningen fick man stå för själv, men om det blev krig så insåg man att man knappast skulle kunna stå utanför utan att bli indragen. I så fall hade man i hemlighet inlett ett samarbete med och hoppades på att få hjälp av västmakterna. Under 2010-talet har den svenska regeringen öppet deklarerat i sin unilaterala solidaritetsförklaring att man är beredd att både ge och ta emot hjälp i händelse av krig. Här kan vi se helt olika föreställningar om vad som underbygger avskräckningsstrategiernas trovärdighet.

1950-talet var på sätt och vis ett motsägelsefullt årtionde avseende Sveriges säkerhetspolitik. Samtidigt som man med större och större kraft betonade sin väpnade neutralitetspolitik och upprätthöll ett starkt försvar som stöd för dens trovärdighet, så planerades det också för handlingsalternativ om avskräckningen skulle misslyckas. Som åtskilliga forskare har visat (t.ex. Dalsjö 2006; Holmström 2011; Petersson 2003) förändrades gradvis formuleringarna om den svenska neutralitetspolitiken. Under 1950-talet nämndes inte att Sverige skulle vara neutralt i händelse av att det blev anfallet, medan det under 1970- och 1980-talen allt tydligare betonades att neutralitetspolitiken också gällde under krigstid. Under 1950-talet räknade den högsta politiska och militära ledningen med att man inte skulle ha kunnat undvika att bli indragen i ett europeiskt storkrig, om det skulle bryta ut.

I 1950-talets beskrivningar av vilken politik man avsåg bedriva om man blev angripen fanns inga reservationer om att vara neutral även i krigstid. Tvärtom så förefaller detta ha varit en central del av avskräckningsstrategin. ÖB Nils Swedlund menade t.o.m. att försvaret måste "ha en sådan uthållighet att understöd utifrån hinner verka" (Holmström 2011: 83). Under denna period var Nato också tydliga med hur man föreställde sig försvaret av Norge och Danmark. I en rad olika öppna deklARATIONER under 1950-talet gjorde man klart att Skandinavien måste försvaras i en helhet och Sverige namngavs som en del av Skandinavien (Holmström 2011: 112–116). Såväl Sverige som Nato betraktade alltså under 1950-talet den svenska avskräckningen som en del, visserligen inte helt koordinerad eller öppet övad, av västs avskräckning. Här kan man också se att Sveriges murstrategi ingick i en större vedergällande amerikansk avskräckningsstrategi. Vad Sovjetunionen visste och hur man betraktade den svenska krigsmakten vet vi inte detalj, men vi vet att Moskva också betraktade Sverige som en del av västmakterna (Holmström 2011: 274–281). I termer av trovärdighet så kan man betrakta detta på åtminstone två sätt; dels att den svenska avskräckningen var mer trovärdig med Nato som stöd än om man

endast förlitat sig på den egenbyggda muren, dels att neutralitetspolitiken i sin 1980-talstappning var mindre övertygande; den militära förmågan var reducerad samtidigt som man från svenskt håll utfäste sig att inte samarbeta med Nato.

Till skillnad från det kalla kriget är möjligheten eller ens viljan till att vara neutral i en händelse av krig i Europa inte längre en politisk grundförutsättning. Detta tydliggjordes bland annat genom den unilaterala solidaritetsförklaring som regeringen beslutade 2009. Den omfattar EU-medlemmar samt Norge och Island och kan sammanfattas enligt:

Hot mot freden och vår säkerhet avvärjs bäst i gemenskap och samverkan med andra länder. Sverige är inte med i någon militär allians. Det går inte att se militära konflikter i vårt närområde som skulle påverka endast ett land. Sverige kommer inte att förhålla sig passivt om en katastrof eller ett angrepp skulle drabba ett annat medlemsland eller nordiskt land. Vi förväntar oss att dessa länder agerar på samma sätt om Sverige drabbas. Sverige bör därför kunna ge och ta emot civilt och militärt stöd. (Regeringen 2009: 37)

Även om det fortfarande är så att Sverige inte är medlem i en militärallians gör solidaritetsförklaringen det tydligt att man fortfarande räknar med att krig i landets närområde inte kan isoleras, utan kommer att dra in även Sverige. I sådana fall gör regeringen det tydligt att man kommer att bistå sina nordiska grannar och EU:s medlemstater samtidigt som man räknar med att erhålla motsvarande hjälp om Sverige drabbas av militärt angrepp. Återigen, i kontrast till perioden under det kalla kriget så är Sverige idag helt öppen med sitt samarbete med Nato och övar regelbundet med västalliansen. Inte minst för att öka trovärdigheten med solidaritetsdeklarationen har man också skrivit på ett s.k. värdlandsavtal med Nato, vilket preciserar hur Sverige kan ta emot militär hjälp utifrån och hur Natoförband kan utgångsgrupperas på svenskt territorium. Detta är exempel på kostsamma signaler där Sverige utfäster sig att militärt bistå sina grannländer, trots sina begränsade militära resurser med en utökad avvärjningsstrategi.

I och med solidaritetsdeklarationen kan den svenska sköldstrategin också karakteriseras som *utökad* avskräckning, geografiskt och territoriellt. Den svenska skölden ska enligt regeringen inte bara avskräcka mot anfall mot Sverige, utan också bidra till avskräckning av anfall mot t.ex. de baltiska staterna eller de nordiska länderna. Detta är tydligt då man hävdar att:

Regeringen anser att det är genom att, enskilt och tillsammans med andra, försvara Sverige och genomföra insatser på vårt eget territorium samt i och utanför närområdet, genom att hävda det

svenska territoriet och i enlighet med internationell rätt värna suveräna rättigheter och nationella intressen i områden utanför detta, samt vid behov bistå det svenska samhället, som Försvarsmakten bör bidra till målen för vår säkerhet och för det militära försvaret. (Regeringen 2009: 37)

Begreppet utökad avskräckning användes under det kalla kriget ofta i samband med supermakternas större geografiska domän som skulle försvaras. Det är svårt att se hur de numera kraftigt reducerade militära förmågor som Sverige besitter skulle kunna trovärdigt underbygga en sådan utökad avskräckning. Försvarsmakten besitter inte några förmågor att flytta på t.ex. arméförband till de baltiska staterna för att där kunna avvärja ett ryskt militärt angrepp eller återta territorium. För att kunna underbygga en utökad avskräckning behövs helt enkelt andra och fler militära förmågor. Västmakternas avskräckning kan visserligen även fortsättningsvis vara trovärdig i sin helhet, men det är svårt att argumentera för att Sverige har en stor roll i detta.

Om nu den svenska skölden har trovärdighetsbrister i meningen att kunna utsträcka sin avskräckning till att också gälla andra har den också brister i och med att den inte med automatik kan påräkna hjälp utifrån. Under 2015 har Natos generalsekreterare vid upprepade tillfällen sagt att Sverige knappast kan räkna med militär hjälp från Nato eftersom man inte är medlem. I detta ligger dilemmat för Sveriges möjligheter till framgångsrik avskräckning. Man kan, å ena sidan, förmodligen bara påräkna militär hjälp från USA eller Storbritannien om landet blir utsatt för en massiv, otvetydig och uthållig angreppshandling. Men då har ju redan avskräckningen misslyckats. Om man, å andra sidan, utsätts för ökade hot, utpressning och visst begränsat militärt våld kan det mycket väl vara så att Sverige får hantera det utan hjälp utifrån. Om man har en sköld, kort och gott, men inte riktigt litar på att den kan skydda landet och tjäna som en trovärdig avskräckning utan också vill ha återförsäkring utifrån, så är utmaningen att göra skölden tillgänglig i det område där den som man hoppas på hjälp ifrån vill ha den. Om, exempelvis, USA behöver tillgång till Trondheims hamn och därmed södra Norrland som inkörspport för militära resurser som kan bistå Sverige så kanske den svenska skölden måste placeras mellan Härnösand och Sundsvall för att underlätta den amerikanska styrketillförseeln. I händelse av krig kan det däremot vara så att Sverige vill placera sin sköld på annat håll för att kunna skydda annan viktig infrastruktur eller viktigt territorium.

Märkligt nog kan de begränsade militära förmågorna i sköldförsvaret göra att det ställs krav på att Sverige måste vara den drivande, eskalerande aktören i en eventuell militär kraftmätning i närområdet. I någon mening liknar den svenska avskräckningsstrategin mer en stor snubbeltråd, än en sköld i meningen att det gäller för svenska förband att vara beredda att "dö ärofyllt"

och på så vis dra in USA in i konflikten för att rädda landet. Detta har naturligtvis att göra med det lilla landets begränsningar i frihet att välja strategi, och sett i skenet av en amerikansk vedergällningsstrategi för att avskräcka ett förnyat ryskt hot så utgör det svenska försvaret en form av snubbeltråd. Med tanke på att det knappast går att försvara vare sig Norge eller Danmark (Natomedlemmar), utan att också försvara Sverige pga. moderna inflygningsrutter eller bekämpningsavstånd så blir paradoxalt nog Sveriges begränsade försvarsförmåga ett av de starkaste inslagen i den egna avskräckningsstrategin. Om man hade varit starkare så hade man behövt stå för kostnaderna självt. Men det behöver knappast sägas att det är en strategi karakteriserad av hög risk att söka vara så svag att man får hjälp, utan att samtidigt vara medlem i Nato.

4. Slutsatser

I denna artikel har vi differentierat avskräckningsbegreppet och analyserat svensk säkerhetspolitik under två perioder, 1950-talet och 2010-talet, för att illustrera vilket bidrag strategisk teori kan tillföra vår förståelse för svensk säkerhets- och försvarspolitik. Med hjälp av begreppet avskräckning ”upptäcker” vi nya nyanser i svensk säkerhetspolitik. Det är inte så att svensk avskräckning kan förstås enhetligt, utan strategierna skiljer sig åt på flera avgörande sätt. De underbyggs av helt olika militära förmågor, man söker underbygga strategiernas trovärdighet på olika sätt och avskräckningen kommuniceras med olika värdeord under de båda perioderna.

I empiriska termer kan vi konstatera att Sverige balanserar mellan olika avskräckningsstrategier. Under det kalla kriget förstod man en trovärdig avskräckning som en hög, stationär mur med vilken man försökte avvärja en invasion. Efter det kalla kriget förefaller man förlita sig på en liten, flyttbar, sköld. I resonemangen om Gotlands återmilitarisering har också logiken bakom snubbeltråd – och därmed tanken om vedergällning – återkommit. Om vi dessutom förstår den svenska avskräckningen som en del av västmakternas avskräckningsstrategi så är det enkelt att iaktta att under 1950-talet var den svenska avskräckningsmuren en central del i försvaret av och avskräckningen i norra Europa. När sedan Sverige under 2000-talet samtidigt drastiskt har reducerat sina militära förmågor och uttalat en solidaritetsförklaring, bidrar avskräckningsbegreppet med nya tolkningar. Exempelvis kan vi utifrån begreppet och dess nyanser och delvis olika logiker identifiera nya svagheter med trovärdigheten i dagens avskräckningsstrategi.

Genom att utveckla en generell typologi över avskräckningsstrategier så har vi skapat ett analysinstrument som kan ligga till grund för fortsatt forskning om staters avskräckningsstrategier. I vår analys av Sverige har inte alla kategorier av avskräckning varit relevanta. Det typiska ”falluckeförsvaret” har t.ex. inte förekommit i Sverige hittills. Inte ens om Sverige hade fortsatt att utveckla

atomvapen så fanns heller inte föreställningen att bygga omfattande stationära uppskjutningsramper, utan de svenska atomvapnen var tänkta att levereras av flygvapnet. Eftersom Sverige inte anskaffade kärnvapen i slutändan så blev däremot inte heller vedergällning som avskräckning en dominerande tanke. I ett större forskningssammanhang så återstår dock mycket innan vi kan sägas ha tillförlitliga svar på alla centrala problem om avskräckningens roll i den svenska säkerhetspolitiken. Vi vet t.ex. alltför lite om hur småstater framgångsrikt avskräcker stormakter och vilka signaler som kan sägas vara nödvändiga eller avgörande för olika typer av avskräckningsstrategiers trovärdighet. Det vi har lärt oss med hjälp av avskräckningstypologin i denna text är att Sveriges till synes identiska avskräckningsstrategi under 1950-talet och 2010-talet i själva verket bedrivs helt olika. Med hjälp av avskräckningsbegreppet så har vi också kunnat illustrera att bilderna av Sverige som välmående och fredligt respektive militariserat mycket väl går att förena.

Referenser

- Agrell, Wilhelm, 2000. *Fred och fruktan: Sveriges säkerhetspolitiska historia 1918–2000*. Stockholm: Historiska media.
- Agrell, Wilhelm, 2002. *Svenska förintelsevapen: Utveckling av kemiska och nukleära stridsmedel, 1928–70*. Stockholm: Historiska media.
- Andersson, Lennart, 2010. *ÖB:s klubba: Flygvapnets attackeskader under kalla kriget*. Stockholm: Svenskt militärhistoriskt bibliotek.
- Andrén, Krister, 2014. *Krigsavhållande tröskelförmåga: Det svenska försvarets glömda huvuduppgift? FOI-R-3852-SE*. Stockholm: Totalförsvarets forskningsinstitut.
- Baylis, John, Steve Smith & Patricia Owens (red.), 2013. *Globalization of World Politics*, sjätte utgåvan. Oxford: Oxford University Press.
- Betts, Richard, 1985. "Conventional Deterrence: Predictive Uncertainty and Policy Confidence", *World Politics*, 37(2): 153–179.
- Berejikian, Jeffrey 2002. "A Cognitive Theory of Deterrence", *Journal of Peace Research*, 39(2): 165–183.
- Bjereld, Ulf, Johansson, Alf W. & Molin, Karl, 2008. *Svensk säkerhet och världens fred: Svensk utrikespolitik under kalla kriget*. Stockholm: Santérus.
- Booth, Ken & Wheeler, Nicholas, 2007. *The Security Dilemma: Fear, Cooperation and Trust in World Politics*. Basingstoke: Palgrave.
- Boulding, Kenneth, 1978. *Stable Peace*. Austin, TX: University of Texas Press.
- Brams, Steven & Kilgour, Marc, 1988. *Game Theory and National Security*. Oxford: Blackwells.
- Brown, Michael, Coté, Owen & Lynn-Jones, Sean (red.), 2004. *Offense and Defense in War*. Cambridge, MA: MIT Press.
- Cars, Hans Christian, Skoglund, Claes & Zetterberg, Kent, 1986. *Svensk försvarspolitik under efterkrigstiden*. Stockholm: Försvarshögskolan.

- Christiansson, Magnus, 2015. "Threshold or Trip-wire? The Changing Strategic Environment and the Emerging Transatlantic Strategies", paper presenterat på ISSS-ISAC konferensen i Springfield, MA.
- van Creveld, Martin, 1991. *The Transformation of War*. New York: The Free Press.
- Dalsjö, Robert, 2006. *Life-Line Lost*. Stockholm: Santérus.
- Deutsch, Karl, 1957. *Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Duyvesteyn, Isabelle & Ångström, Jan (red.), 2005. *Rethinking the Nature of War* (London: Frank Cass).
- Edström, Håkan & Gyllensporre, Dennis, 2014. *Svensk försvarsdoktrin efter kalla kriget*. Stockholm: Santérus.
- Ellsberg, Daniel, 1961. "The Crude Analysis of Strategic Choices", *American Economic Review*, 51(2): 472-478.
- Engelbrekt, Kjell, Holmberg, Arita & Ångström, Jan (red.), 2015. *Svensk säkerhetspolitik i Europa och världen*, andra upplagan. Stockholm: Norstedts.
- Fearon, James, 1997. "Rationalist Explanations for War", *International Organization*, 49(3): 379-414.
- Freedman, Lawrence, 1998. "Strategic Coercion", i Lawrence Freedman (red.), *Strategic Coercion: Concepts and Cases*. Oxford: Oxford University Press.
- Freedman, Lawrence, 2004. *Deterrence*. Cambridge: Polity Press.
- Freedman, Lawrence, 2012. *Strategy: A History*. Oxford: Oxford University Press.
- Fältström, Herman (red.), 2005. *Rätt sort, kom för sent och var för få: Marinens avvägningsfrågor under det kalla kriget*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Försvarsdepartementet, 2013. *Vägval i en globaliserad värld*, Ds 2013:33. Stockholm: Regeringskansliet.
- Försvarsmakten, 2013. *Försvarsmaktens redovisning av perspektivstudien 2013 (PERP 2013)*, FM2013-276:1. Stockholm: Försvarsmakten.
- Försvarsstaben, 1957. "ÖB-utredningarna 1957", i *Kontakt med Krigsmakten* 13: 10/12. Stockholm: Försvarsstaben.
- Gearson, John, 2012. "Deterring Conventional Terrorism: From Punishment to Denial and Resilience", *Contemporary Security Policy*, 33(1): 171-198.
- George, Alexander & Smoke, Richard, 1974. *Deterrence in American Foreign Policy*. New York: Columbia University Press.
- Gribbe, Johan, 2011. *STRIL 60: Teknik, vetenskap och svensk säkerhetspolitik under det kalla kriget*. Stockholm: Gidlunds.
- Gustafsson, Bengt, 2007. *Det sovjetiska hotet mot Sverige under det kalla kriget*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Harvey, John, 1997. *Conventional Deterrence and National Security*. Fairbairn: Air Power Studies Centre.
- Herz, John, 1950. "Idealist Internationalism and the Security Dilemma", *World Politics*, 2(2): 157-180.
- Hollis, Martin & Smith, Steve, 1990. *Explaining and Understanding International Relations*. Oxford: Clarendon.
- Holmström, Mikael, 2011. *Den dolda alliansen: Sveriges hemliga Natoförbindelser*. Stockholm: Atlantis.

- Hugemark, Bo (red.), 2004. *Fel sort och för mycket? Arméns avvägningsfrågor under det kalla kriget*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Jakobsen, Peter Viggo, 1998. *Western Use of Coercive Diplomacy after the Cold War: A Challenge for Theory and Practice*. Macmillan, Basingstoke.
- Jervis, Robert, 1978. "Cooperation under the Security Dilemma", *World Politics*, 30(2): 167–214.
- Kahn, Herman, 1960. *On Thermonuclear War*. Princeton: Princeton University Press.
- Kaldor, Mary, 1999. *New and Old Wars*. London: Polity Press.
- Kalyvas, Stathis, 2003. "The Ontology of Political Violence: Action and Identity in Civil Wars", *Perspectives on Politics*, 1(3): 475–494.
- Kaplan, Fred, 1983. *The Wizards of Armageddon*. Stanford: Stanford University Press.
- Kapur, Paul, 2009. "Deterring Nuclear Terrorists", i T.V. Paul, Patrick Morgan & James Wirtz (red.), *Complex Deterrence: Strategy in a Global Age*. Chicago: Chicago University Press.
- Knopf, Jeffrey, 2009. "Three Items in One: Deterrence as Concept, Research Program, and Political Issue", i T.V. Paul, Patrick Morgan & James Wirtz (red.), *Complex Deterrence: Strategy in a Global Age*. Chicago: Chicago University Press.
- Kroenig, Matthew, 2012. "How to Deter Terrorism", *Washington Quarterly*, 35(2): 21–36.
- Kronvall, Olof & Petersson, Magnus, 2012. *Svensk säkerhetspolitik i supermakternas skugga, 1945–1991*. Stockholm: Santérus.
- Morgan, Patrick, 1983. *Deterrence: A Conceptual Analysis*. Beverly Hills, CA: Sage.
- Morgan, Patrick, 2010. *Deterrence Now*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Morgan, Patrick, 2012. "The State of Deterrence in International Politics Today", *Contemporary Security Policy*, 33(1): 85–107.
- Noreen, Erik & Ångstrom, Jan, 2015. "A Catch-All Strategic Narrative: Target Audiences and Swedish Troop Contribution to ISAF in Afghanistan", i Beatrice de Graaf, Georges Dimitriu & Jens Ringsmose (red.), *Strategic Narratives, Public Opinion, and War: Winning Support for Foreign Military Missions*. London: Routledge.
- Parkinson, Fred, 1977. *The Philosophy of International Relations*. London: Sage.
- Petersson, Magnus, 2003. *Brödralfolkens väl: Svensk-norska säkerhetsrelationer 1949–1969*. Stockholm: Santérus.
- Powell, Robert, 1990. *Nuclear Deterrence: The Search for Credibility*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Quackenbush, Stephen, 2010. "General Deterrence and International Conflict: Testing Perfect Deterrence Theory", *International Interactions*, 36(4): 60–85.
- Regeringen, 1958. *Bihang till Riksdagens protokoll år 1958*. Stockholm: Riksdagen.
- Regeringen, 2009. *Ett användbart försvar*, proposition 2008/09: 140. Stockholm: Riksdagen.
- Regeringen, 2015. *Försvarspolitik inriktning – Sveriges försvar 2016–2020*, proposition 2014/15: 109. Stockholm: Riksdagen.
- Schelling, Thomas, 1960. *The Strategy of Conflict*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Schelling, Thomas, 1966. *Arms and Influence*. New Haven: Yale University Press.
- Selten, Reinhard, 1978. "The Chain Store Paradox", *Theory and Decision*, 9(2): 127–159.

- Simon, Herbert, 1955. "A behavioral model of rational choice", *Quarterly Journal of Economics*, 69(1): 99–118.
- Slantchev, Branislav, 2011. *Military Threats: The Costs of Coercion and the Price of Peace*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Snyder, Glenn, 1959. *Deterrence by Denial and Punishment*. Princeton, NJ: Center of International Studies, Princeton University.
- Stevens, Tim, 2012. "A Cyberwar of Ideas: Deterrence and Norms in Cyberspace", *Contemporary Security Policy*, 33(1): 148–170.
- Stone, John, 2012. "Conventional Deterrence and the Challenge of Credibility", *Contemporary Security Policy*, 33(1): 108–123.
- Strachan, Hew & Scheipers, Sibylle (red.), 2011. *The Changing Character of War*. Oxford: Oxford University Press.
- Wallensteen, Peter, 2011. *Peace Research: Theory and Practice*. London: Routledge.
- Wallensteen, Peter, 2015. *The Quality of Peace: Peacebuilding, Victory, and World Order*. Oxford: Oxford University Press.
- Wallerfelt, Bengt, 1999. *Si vis pacem – para bellum: Svensk säkerhetspolitik och krigsplanering, 1945–1975*. Stockholm: Probus.
- Wennerholm, Bertil, 2005. *Snabbare, högre, starkare? Avvägningsfrågor om luftstridskrafterna under det kalla kriget*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Westberg, Jacob, 2015. *Svenska säkerhetsstrategier*. Lund: Studentlitteratur.
- Zagare, Frank & Kilgour, Mark, 1993. "Asymmetric Deterrence", *International Studies Quarterly*, 37(1): 1–27.
- Zagare, Frank & Kilgour, Mark, 2000. *Perfect Deterrence*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ångström, Jan, 2011. "Mapping the Competing Historical Analogies of the War on Terrorism: The Bush Presidency", *International Relations*, 25(2): 224–242.